

Učiteljski stan — najlepši stan.

Študija slovanskega učitelja ob jezikovni meji.

Spisal I. Lapajne.

II.

S to epizodo iz svojega mladega učiteljskega življenja, ki bi ji lahko pridružil nebroj še drugih, sem hotel na podlagi izkušnje dokazati, da je naš stan, naš poklic lep, vzvišen in prijeten. Toda naslov mojega spisa pove, da hočemo opazovati specijalno slovanskega (slovenskega, hrvaškega) učitelja na jezikovni meji, da hočemo tudi njemu nasproti trditi, da je njegov stan najlepši stan. No, o tej točki pa moramo pripoznati, da nekoliko pretiravamo; zakaj njegovo stališče je težavnejše od stališča drugih učiteljev. Zakaj trdimo to? Kakor so socijalne in politične razmere v Avstriji, niso ob jezikovnih mejah ljudske in druge učilnice tako osnovane, kakor to zahteva člen XIX. državnih osnovnih zakonov. Ob jezikovnih mejah so največkrat nemške in italijanske šole za slovanske otroke. Na teh šolah delujejo tuintam tudi nemški in italijanski učitelji, kar je dvojna krivica. Manjša krivica je, ako so na teh šolah, na katerih sicer ni, kakor bi moral biti, slovanski jezik učni jezik, nastavljeni vsaj slovanski učitelji, ki so istega rodu kakor otroci, učitelji, ki ljubijo in umejo materinski jezik svojih učencev. Takih učilnic je v Avstriji vse polno in posebno veliko jih je na avstrijskem slovanskem jugu, in to ne samo ob jezikovnih mejah, ampak tudi v sredini slovanske zemlje, celo sredi slovanskih mest in trgov. Na takih šolah je še velika dobrota za šolsko mladino, ako na njih ne deluje učitelj tuje narodnosti, ampak idealen slovanski šolnik. On izprevidi, da je sicer zoper zakon, ker ne sme naravnost rabiti materinščine svoje in svojih otrok za učni jezik, a on je izobražen, pedagoško izobražen mož, čigar dolžnost je, da se v šoli na na eni strani sicer ravna po ukazih svojih gosposk, na drugi strani pa po pridobljenih pedagoških naukih. V tem oziru je sicer njegovo stališče težavno, težavno zlasti zaradi tega, ker ne deluje edino le v šoli, ker stopi časih tudi v javno življenje, ker pride morda tudi v dotiko s tamošnjimi političnimi odnošaji.

Laške in nemške šole na slovanski zemlji za slovanske otroke ni ustvarila pravica. Zaradi vsakdanjega kruha mora pa delovati slovanski učitelj tudi na takih šolah. Njegova dolžnost je, da tudi na teh učilnicah izpolnuje to, kar mu je ukazano. Njegova vest, njegovo pedagoško prepričanje pa mu obenem velevala, da se slovanskim otrokom v teh neslovanskih šolah ne godi prevelika krivica. To dožene s tem, da se poslužuje v šoli najboljših metod, da olajša otrokom učenje, da gleda na lepo vedenje, da jim pomaga pri vsem z njihovo slovansko materinščino, s katero naj on veže slovanski roditeljski dom s tujo učilnico, ki ne sme biti zanje prevelika mučilnica. Na takih šolah je učenje težavno, in na takih zavodih ne govori slovanski učitelj vsak dan, da je »učiteljski stan — najlepši stan«. Le čvrsti učiteljski moči je dano prenašati vse težave, ki so spojene z razmerami na takih šolah; le učitelj, ki je poln ugleda, mora imeti na takih zavodih uspehe in se obdržati na svojem mestu.

Učitelj naj uči tuj jezik, saj to ni greh, naj uči tudi razne predmete v tem jeziku, čeravno je to zoper pedagoške principe, toda vso svoje učno postopanje naj nežni slovanski mladini olajša ne samo z dobro metodo in z ljubeznivostjo, ampak naj ji tudi pomaga z materinščino. Ko so mu pa slovanski otroci že enkrat v nemški ali laški šoli dobro napre-

dovali, ko so se ne da bi pozabili materinskega jezika, privadili tujemu jeziku, v katerem se zdaj vrši pouk, naj slovanski učitelj ne zamudi ugodne prilike, da jim pove na vsa usta, da so oni slovanski otroci, ki spoštujejo sicer tuje jezike, ljubijo pa svojega tako kakor ljubijo svoj dom, svojo ožjo in širšo domovino. Pri vsem tem odločnem nastopu pa mora slovanski učitelj v takih razmerah biti vendarle v šoli in izven šole v jezikovnih in narodnih stvareh čez vse objektiven in pravičen.

Ne da se pa tajiti, da se godi Slovanom krivica, osebno nam na jugu, kjer imamo preveč nemških in laških šol, ki morajo zanje zaradi ljubega kruha skrbeti tudi značajni slovanski učitelji, da ostanejo na dobrem glasu. Da se ta narodna krivica glede nemških in laških šol vsaj nekoliko zmanjša, naj slovanski učitelji izven šole delujejo za okrepčanje slovanskega življa, ker ni v šoli za to prostora. Izven šole naj slovanski učitelji delujejo za slovanska društva, za učiteljska, pevska, bralna, izobraževalna, kmetijska društva; za zadruga, za posojilnice, hranilnice itd.

Po tem uvodu je torej toplo priporočljivo v uvaževanje to-le:

1. Ob jezikovni meji naj delujejo najboljše učiteljske osebe.
2. Ob jezikovni meji naj skrbi učitelj v prvi vrsti za svoj ugled.
3. Ob jezikovni meji zbujaj učitelj v šoli in zunaj šole pravi domoljubni slovanski čut ter krepki slovanske korporacije (društva, zadruga).
4. V šoli in izven nje bodi pravičen v jezikovnih in narodnih vprašanjih.

V tem duhu sem postopal jaz, ki sem deloval 27 let na nemški šoli s slovenskimi otroki. In žel sem zahvalo, hvaležnost slovenskega naroda. O tem pričajo sledeče vrstice, ki mi jih je pisal prijatelj in tovariš, odličen slovenski domoljub v M. (F. St.), s katerim sva pred 37 leti na isti šoli v I. skupno delovala. Glase se:

Hvale nisva nikdar pričakovala, še manj pa zaslužila; zakaj storila sva le svojo dolžnost, ki jo je nama narekoval stan, navdušenje in ljubezen do naroda. In ti si te dolžnosti visoko držal ter jih zvesto izpolnoval do najnovejšega časa. Vse svoje sile si ves čas svojega življenja žrtvoval in posvetil dobri stvari, za blagor človeštva in za čast ter veljavo mile domovine. Tebe osrčuje sladka zavest o storjenem delu, in to je tudi nekaj vredno. To naj Te drži pokonci, to naj Te dela ponosnega! Plodonosna dejanja venčajo trudaljubivost z lepimi uspehi.

Priznanja in zaupnice.

X.

Učiteljstvo kamniškega okraja izreka svojima delegatoma gg. L. Letnarju in J. Tomanu svojo toplo zahvalo in priznanje za njiju možati in takti nastop pri IV. deželni učiteljski skupščini s pripomnjo, da z ozirom na bedno gmotno stanje učiteljstva ne bi mogla na noben drug način boljše in izdatnejše zastopati koristi svojih volilcev.

To izjavo je podpisalo vse učiteljstvo kamniškega okraja.